

10. 3. 2022

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Práva zajatců a televizní doznání

Média, včetně českých, věnovala pozornost záběrům příslušníků ruských ozbrojených sil zajatým během bojů na Ukrajině. Na některých záběrech ukrajinské strany zajatci, někteří spoutaní a zřejmě nedlouho po zjetí, odpovídali například na otázky, u které vojenské jednotky slouží, dále vypovídali o událostech předcházejících invazi (některým velitelé údajně tvrdili, že se přesouvají na cvičení; jiní byli údajně nuceni vstoupit krátce před útokem do profesionální armády). Někteří také měli telefonovat s rodinou, zatímco emotivní hovor byl nahráván ukrajinskou stranou a nahrávka pak šířena.

Smysl tohoto konání ukrajinské strany je snadno pochopitelný; někdo s ním může i sympatizovat. V realitě dnešní politiky asi ani nelze postupovat jinak, než využívat všech způsobů, jak šířit informace výhodné pro svou stranu a poškozující stranu protivnou. Moc fotografií v časopisech (dříve; vzpomeňme děvčátko popálené napalmem nebo poprava severovietnamského špeha) a videonahrávek na internetu (dnes) a význam emocí jsou dobře známy. Který stát nemá jednotku pro psychologické operace, nemůže být snad ani pokládán za solidní mocnost.

Odhlédněme však od reality a zabývejme se právní úpravou.

Hlavním pramenem mezinárodního práva, pokud jde o zacházení s válečnými zajatci, je třetí [Ženevská úmluva](#). Vztahuje se na zacházení se zajatci v ozbrojeném mezinárodním konfliktu bez ohledu na to, zda byla jednou či všemi stranami oficiálně vyhlášena válka. Proto se uplatní i ve „speciálních vojenských operacích“, „policejních operacích“, „protiteroristických operacích“ či jinak eufemisticky nazývaných konfliktech.

Články 13 a 14 Úmluvy o zacházení se zajatci uvádějí:

„Čl. 13

Lidské zacházení s válečnými zajatci. Zákaz represálií

S válečnými zajatci se musí vždy nakládat lidsky. Každý nezákonný čin nebo opomenutí se strany mocnosti, v jejíž moci jsou, které by měly za následek smrt nebo které by vážně ohrozily zdraví válečného zajatce, který je v její moci, jsou zakázány a považují se za vážné porušení této úmluvy. Zejména nesmí žádný zajatec být podroben tělesnému zmrzačení nebo lékařskému či vědeckému pokusu jakéhokoli druhu, který není odůvodněn lékařským ošetřováním dotčeného zajatce a který není v jeho prospěch.

Váleční zajatci musí rovněž být vždy chráněni zejména před každým násilným činem nebo zastrahováním, před urážkami a před zvědavostí obecnostva.

Represalie proti nim jsou zakázány.

Čl. 14

Respektování osobnosti válečných zajatců

Váleční zajatci mají právo, aby bylo za všech okolností šetřeno jejich osobnosti a jejich cti.

S ženami budiž nakládáno se všemi ohledy příslušejícími jejich pohlaví a budiž s nimi v každém případě zacházeno stejně příznivě jako s muži.

Váleční zajatci si uchovávají svou plnou občanskou způsobilost, jak ji měli v okamžiku, kdy byli zajati. Mocnost, v jejíž moci jsou, nesmí omezovat její výkon ani na svém území ani mimo ně, leč v míře, již vyžaduje zajetí.“

„Vystavením zvědavosti obecnstva“ se rozumí například veřejné průvody zajatců, ale také rozšiřování videonahrávek, na nichž jsou bezdůvodně zachyceni individuálně identifikovatelní zajatci.

[Komentář Mezinárodního výboru Červeného kříže](#) k čl. 13 uvádí:

„Jak pokročila technologie, zajatci začali být vystaveni veřejné zvědavosti pomocí fotografií a videonahrávek. To se dělo již za druhé světové války, v níž byla propaganda pomocí fotografií a videonahrávek rozsáhle používána všemi stranami. [...] Během let po přijetí Úmluv v roce 1949 tak pojem vystavení veřejné zvědavosti získal novou dimenzi.

[...] V moderních konfliktech zákaz pokrývá, s přihlédnutím k okolnostem diskutovaným níže, zveřejňování fotografií a videozáznamů, nahrávky výslechů nebo soukromých konverzací či jiných soukromých údajů bez ohledu na to, jaký veřejný komunikační kanál je užit, včetně internetu. Přestože je to na pohled odlišné od povinnosti pochodovat u nepřátelského davu, stále může takové zveřejnění být ponižující a může ohrozit bezpečnost rodin zajatců a zajatců samotných, jakmile dojde k rozšíření.

[...]

Ke všem materiálům, které umožňují identifikovat jednotlivé zajatce, musí být v souladu s výše uvedeným přístupováno tak, že je vystavují veřejné zvědavosti, a proto nesmějí být vysílány, publikovány nebo šířeny.

[...]

Mimo to nesmějí být vysílány, publikovány nebo šířeny záběry zajatců v potupných nebo ponižujících situacích, leda by byl vážný důvod veřejného zájmu, aby se tak dělo (například zveřejnit vážné porušení humanitárního práva) a záběry nesmějí ukázat totožnost dotčených osob. Obecně by média měla vždy užít vhodné metody jako rozmazání, pixelizace nebo jiné zakrytí tváří a jmenovek, změnění hlasu nebo filmování z určité vzdálenosti, aby splnila svou funkci bez odhalení identit zajatců.

[...]

Všechny státy, které jsou stranou konfliktu, mají povinnost nepublikovat záběry a informace chráněné čl. 13.“

[Human Rights Watch](#) tvrdí:

„[Váleční zajatci] nesmějí být veřejně předváděni ani vyslýcháni před médii a jejich fotografie by neměly být užity pro politické účely.“

Znovu komentář MVČK, tentokrát k čl. 14:

„Povinnost respektovat morální integritu válečných zajatců koliduje s jejich využíváním pro

propagandistické účely státem, který je zajal. V mezinárodních ozbrojených konfliktech od konce druhé světové války byl MVČK svědkem používání válečných zajatců pro politické akce, kde byli nuceni skandovat politické slogany proti státu, z něhož pocházeli. Takové využívání válečných zajatců pro účely propagandy, ať už na politických akcích nebo jejich předváděním v televizi či sociálních médiích, je porušením čl. 14 odst. 1. Vynucená účast válečných zajatců na politických demonstracích může být též porušením čl. 13 odst. 2, který zakazuje vystavovat válečné zajatce veřejné zvědavosti.“

Televizní přiznání zajatců k účasti na protiprávní agresi a zveřejňování nahrávek emotivních telefonátů s rodiči proto pokládám za porušení mezinárodního práva. Byť chápu motivaci ukrajinské strany, třebaže si uvědomuji nepoměr závažností *ozbrojená invaze x videonahrávka zajatců*, přesto nešlo o úplně správné jednání.

Česká média by měla reagovat alespoň rozpixelováním tváří zajatců, aby byla zachována informační hodnota, ale zbytečně nebylo upozorňováno na podobu jednotlivých zajatců, kteří nepochybně z drtivé většiny o žádné válečné dobrodružství v jiné zemi nestáli. To ostatně měla učinit již ukrajinská strana a pak by většina podobných záběrů byla zcela legitimních.

Závěrem jen povzdech: kéž by nerozpixelování tváří bylo jediným problémem, který nás a ukrajinský lid teď trápí!

JUDr. Ing. Jan Vučka,
advokát v Praze

GŘIVNA & ŠMERDA
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

[Advokátní kancelář Gřivna & Šmerda, s.r.o.](#)

Revoluční 1044/23
110 00, Praha 1

tel: +420 226 633 341
e-mail: info@akgs.cz

Poznámka: Tento článek byl napsán v době, kdy bylo v médiích dostupné jen veřejné předvádění zajatců ukrajinskou stranou. Nyní se toho dopouští i ruská strana konfliktu.

Další články:

- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Oceňování nemovitosti a přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel × společnost\)](#)
- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)